

Evaluatie schoolontbijt 2018

Afdeling Onderzoek & Statistiek
Juni 2018

Samenvatting

In 's-Hertogenbosch zijn er drie basisscholen die een schoolontbijt aanbieden. Ook bieden zij in de ochtendpauze een gezond tussendoortje in de vorm van fruit of groenten. Leerlingen mogen meedoen, maar het is niet verplicht. De gemeente maakt het schoolontbijt en gezonde tussendoortje mogelijk. En heeft in 2018 voor de tweede keer een evaluatie uitgevoerd onder ouders, leerlingen en leerkrachten. In dit rapport staan de resultaten van die evaluatie.

Voor de evaluatie zijn bij de kindcentra Het Rondeel, De Duizendpoot en De Haren vragenlijsten verspreid onder: 1.) leerlingen vanaf groep 5; 2.) ouders van alle leerlingen; 3.) leerkrachten. In totaal hebben 366 leerlingen een vragenlijst ingevuld, 94 ouders en 41 leerkrachten. In 2017 is ook Kindcentrum Boschveld meegenomen in de evaluatie. Deze school is in 2018 niet meer meegenomen, omdat ze zijn gestopt met het schoolontbijt. Voor Kindcentrum De Duizendpoot zijn in 2017 geen vragenlijsten verspreid, omdat zij toen net waren gestart. In 2018 zijn op deze school wel vragenlijsten verspreid. Omdat het in 2018 niet om dezelfde scholen gaat, zijn de resultaten tussen de evaluatie van 2017 en 2018 niet één op één vergelijkbaar.

Organisatie en aanbod wisselen per school

Op twee scholen krijgen de kinderen het ontbijt in de hal aangeboden, zij mogen het eventueel in de klas opeten. Bij de derde school zetten de leerkrachten het klaar in de klas. Op alle drie de scholen helpen ouders en/of vrijwilligers mee met het ontbijt klaarzetten, uitdelen en/of opruimen. Het aanbod van ontbijt wisselt per school. Producten die zoal worden aangeboden zijn rijstwafels, krentenbollen, crackers, ontbijtkoek en eierkoeken. Het schoolontbijt is gemakkelijk te bereiden en snel op te eten. Eén school biedt geen beleg aan. Als gezond tussendoortje bieden de scholen zoveel mogelijk gevarieerd fruit en groenten aan, zoals appels, bananen, mandarijnen, paprika's, wortels en komkommers. Dit delen de leerkrachten in de ochtendpauze uit in de klas. Eventueel bereiden leerkrachten het fruit voor door het te snijden of te pellen.

Zo'n 8 op de 10 leerlingen doen regelmatig mee met het schoolontbijt

Zo'n 3 op de 10 leerlingen doen *altijd* mee aan het schoolontbijt, nog eens ruim de helft doet *soms* mee. 17 procent doet nooit mee. Met name omdat zij liever thuis ontbijten of omdat de ouders willen dat zij thuis ontbijten. Er zijn vrijwel geen kinderen die helemaal niet ontbijten, niet op school en niet thuis. Net als in 2017 ontbijten zo'n 2 op de 10 leerlingen iedere dag thuis én doen altijd mee aan het schoolontbijt.

Leerlingen, ouders en leerkrachten geven schoolontbijt ruime voldoende

Leerlingen geven gemiddeld een 7,8 voor het schoolontbijt, ouders een 7,7 en leerkrachten een 7. Er zijn verschillen per school. Zo geven ouders van Het Rondeel een 7,1, ouders van Kindcentrum De Haren een 7,8 en van De Duizendpoot een 8. Het rapportcijfer van de ouders is iets hoger dan in 2017 (rapportcijfer 7). Voor de leerlingen is er nauwelijks verschil.

Voorals ouders verantwoordelijk voor ontbijt

Zowel ouders als leerkrachten vinden het ontbijt voor kinderen vooral een verantwoordelijkheid van de ouders. Voor de school zelf zien zij vooral een rol om de kinderen te leren dat het belangrijk is om te ontbijten. Het gezonde tussendoortje wordt door velen meer gezien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ook hier vinden zowel ouders als leerkrachten het in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de ouders. Maar als die geen gezond tussendoortje kunnen bieden, zou de school dat kunnen/moeten bieden. De meeste ouders vinden het gezonde tussendoortje belangrijker dan het schoolontbijt.

Leerlingen vinden schoolontbijt veelal lekker en leuk

Zo'n 8 op de 10 leerlingen vinden het schoolontbijt lekker. Ook vindt het merendeel het leuk om op school te ontbijten en vinden de meeste leerlingen het schoolontbijt gezond. 62 procent vindt dat zij genoeg hebben gegeten met een schoolontbijt, 16 procent vindt dat niet.

Ouders veelal tevreden over schoolontbijt; maar ontbijt is niet altijd toereikend

Ook ouders zijn over het algemeen positief over het schoolontbijt. Zij vinden het positief dat door het schoolontbijt alle kinderen de mogelijkheid hebben om te ontbijten, bijvoorbeeld als daar thuis geen geld voor is. Ouders vinden het schoolontbijt over het algemeen goed geregeld en vinden het veelal gezond. Niet alle ouders vinden het schoolontbijt toereikend. 1 op de 5 ouders vindt dat hun kind met een schoolontbijt niet voldoende heeft gegeten. Ouders geven verder vooral als tip om meer keuze en afwisseling te bieden.

Meeste leerkrachten vinden schoolontbijt niet belastend voor zichzelf

Ook de leerkrachten zijn over het algemeen te spreken over het schoolontbijt. Zij vinden het goed georganiseerd en de meeste leerkrachten vinden het (vrijwel) geen belasting voor hun werk. Het ontbijt biedt volgens hen genoeg keuze. Niet alle leerkrachten vinden het schoolontbijt gezond. Ook vindt niet iedereen het voldoende als ontbijt.

Schoolontbijt heeft beperkt effect op lesprogramma

Voor de meeste leerkrachten heeft het schoolontbijt weinig effect op het lesprogramma. Een deel geeft aan dat zij door het schoolontbijt later starten met hun lesprogramma. Dat zijn met name leerkrachten van De Duizendpoot, waar het schoolontbijt in de klas wordt aangeboden. Er is gevraagd of leerlingen door het schoolontbijt minder snel zijn afgeleid, betere prestaties leveren en minder geïrriteerd zijn naar leeftijdsgenootjes. Hier antwoordden de meeste leerkrachten 'weet niet/geen mening' of ze hebben een neutrale mening.

Meeste leerlingen doen mee aan gezond tussendoortje

Het merendeel van de kinderen neemt *altijd* of *soms* het gezonde tussendoortje dat zij op school krijgen aangeboden. Tegelijkertijd neemt meer dan de helft ook wel eens een tussendoortje mee van thuis. Dit aandeel verschilt per school. Het gaat veelal om een gezond tussendoortje. Er zijn enkele leerlingen die van thuis een (iets) ongezond(er) tussendoortje meenemen, zoals koek of cheese dippers.

Leerlingen en ouders positief over het gezonde tussendoortje

De meeste leerlingen vinden het tussendoortje dat ze op school krijgen lekker. Ze zouden wel meer variatie willen. Ook de leerkrachten geven dit als belangrijkste tip voor verbetering. Maar dat vraagt volgens hen wel een aantal praktische zaken, zoals koelkasten om het fruit / de groenten in te bewaren. Verder is het gezonde tussendoortje goed geregeld, vinden zij. Door het gezonde tussendoortje eten kinderen meer fruit en eten zij vrijwel geen ongezonde tussendoortjes meer. Er is een flinke verbetering ten opzichte van de ongezonde tussendoortjes (koeken, chips, e.d.) die de leerlingen voorheen aten op school. Ook zijn kinderen zich meer bewust van wat gezond is en proberen zij verschillende soorten fruit en groenten uit.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding en doel.....	4
1.2 Methodiek.....	4
1.3 De scholen	5
1.4 Responsoverzicht.....	5
1.5 Leeswijzer	6
2. Ervaringen van de leerlingen	7
2.1 Achtergrondkenmerken leerlingen	7
2.2 Schoolontbijt.....	8
2.3 Gezond tussendoortje	12
3. Ervaringen van de ouders	14
3.1 Achtergrondkenmerken ouders.....	14
3.2 Het schoolontbijt.....	15
3.3 Het gezonde tussendoortje	20
4. Ervaringen van de leerkrachten	22
4.1 Tevredenheid schoolontbijt	22
4.2 Effecten schoolontbijt	23
4.3 Beoordeling schoolontbijt algemeen	24
4.4 Gezond tussendoortje	26
5. Interviews met de scholen	28
5.1 Aanbod schoolontbijt en gezond tussendoortje	28
5.2 Vignet “Gezonde School”	28
5.3 Vorbereiding van het schoolontbijt	29
5.4 Hulp bij de uitvoering van het schoolontbijt.....	29
5.5 Rol van de leerkrachten	29
5.6 Regels voor het schoolontbijt	30
5.7 Effecten van het schoolontbijt	30
5.8 Veranderingen ten opzichte van vorig jaar.....	30
5.9 Wat is belangrijker: het schoolontbijt of het gezonde tussendoortje?.....	31

1. Inleiding

In 2017 zijn vier basisscholen in 's-Hertogenbosch gestart met het aanbieden van schoolontbijt. Alle leerlingen van deze scholen mogen vanaf dan meedoen aan het schoolontbijt, maar het is niet verplicht. De leerlingen mogen ook thuis ontbijten. In 2017 is een eerste evaluatie gedaan naar de ervaringen met het schoolontbijt. De evaluatie ging over de uitvoering van het schoolontbijt en de effecten ervan. Op basis van de resultaten uit die evaluatie is besloten om door te gaan met het schoolontbijt op de scholen waar dit al was ingezet en dit in 2018 opnieuw te evalueren.

1.1 Aanleiding en doel

Inmiddels bieden nog drie scholen het schoolontbijt aan, dat zijn de kindcentra De Haren, De Duizendpoot en Het Rondeel. Dit onderzoek is een tweede meting naar de ervaringen met het schoolontbijt. Tijdens deze tweede meting zijn ook vragen gesteld over het gezonde tussendoortje dat de leerlingen in de ochtendpauze krijgen aangeboden vanuit school. De resultaten worden gebruikt om de uitvoering van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje binnen het bestaande budget verder te optimaliseren.

Doel van het onderzoek is:

Inzicht krijgen in de ervaringen van leerlingen, ouders en leerkrachten met het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje en in de mogelijkheden om dit te verbeteren.

1.2 Methodiek

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksmethoden die hierna worden toegelicht:

- Vragenlijsten onder:
 - a) leerlingen vanaf groep 5
 - b) ouders
 - c) leerkrachten
- Interview per basisschool

1.2.1 Vragenlijsten

Om de ervaringen van betrokkenen te meten zijn vragenlijsten uitgezet. Het gaat om drie verschillende vragenlijsten die zijn uitgezet onder de volgende doelgroepen:

- leerlingen vanaf groep 5
- ouders van alle leerlingen op de scholen
- leerkrachten

Er zijn schriftelijke vragenlijsten uitgezet. Voor de vragenlijst onder de ouders werd daarnaast de mogelijkheid geboden om de vragenlijst digitaal in te vullen. Het onderzoek was anoniem. Vragenlijsten zijn niet op naam verspreid en respondenten is niet gevraagd hun naam in te vullen.

Leerlingen

Aan alle leerlingen vanaf groep 5 is gevraagd deel te nemen aan de evaluatie. Daarvoor is aan de scholen verzocht om de vragenlijsten in de klassen te verspreiden en de leerlingen deze tijdens de lestijd te laten invullen.

Ouders

Voor de ouders is aan de leerlingen een envelop meegegeven met daarin een brief met uitleg over het onderzoek, de vragenlijst en een antwoordenvolop. Er is maximaal één vragenlijst per gezin meegegeven. De vragenlijsten zijn meegegeven aan het oudste kind van het gezin. Ouders konden de papieren vragenlijst invullen en afgeven op school of gratis terugsturen naar

het onderzoeksbureau in de bijgesloten antwoordenvolop. In de brief werd daarnaast de mogelijkheid geboden om de vragenlijst digitaal in te vullen met behulp van een inlogcode.

Om te voorkomen dat ouders met meerdere kinderen op de basisschool een lange vragenlijst moesten invullen, is ervoor gekozen de vragenlijst voor één kind te laten invullen. Aan de ouders is gevraagd de vragenlijst in te vullen over het jongste kind dat op de basisschool zit.

Leerkrachten

De vragenlijsten voor de leerkrachten zijn verspreid via de scholen. De leerkrachten konden de vragenlijst schriftelijk invullen.

Alle ingevulde vragenlijsten zijn per school door een contactpersoon centraal verzameld en door de onderzoeker opgehaald.

1.2.2 Interviews

Voor het onderzoek zijn een aantal interviews gehouden om een beeld te krijgen van hoe het schoolontbijt nu verloopt, hoe het praktisch is geregeld en wat er het afgelopen jaar is veranderd aan de aanpak.

Interview met de projectleider schoolontbijt

Het onderzoek is gestart met een interview met de projectleider van het schoolontbijt. In dit interview kwam aan bod wat er het afgelopen jaar is veranderd aan het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje en waarom. Ook is besproken welke nieuwe initiatieven er zijn uitprobeerd en wat het resultaat hiervan was.

Interviews met betrokkenen van de scholen

Per school is er een interview gehouden met de mensen die betrokken zijn bij het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. De interviews waren bedoeld om inzicht te krijgen in de huidige organisatie van het schoolontbijt en de wijzigingen die zijn doorgevoerd. In de interviews is gesproken over de praktische invulling, het gebruik van het schoolontbijt en gezonde tussendoortje en de effecten ervan (voor de leerlingen, leerkrachten, het schoolsysteem).

1.3 De scholen

In 2018 is de evaluatie uitgevoerd bij de kindcentra De Duizendpoot, De Haren en Het Rondeel. De Duizendpoot deed dit jaar voor het eerst mee met de evaluatie. Ten tijde van de evaluatie in 2017 was deze school pas net gestart met het schoolontbijt. Daarom is besloten deze school in 2017 nog niet mee te nemen in de evaluatie.

Kindcentrum Boschveld was voor de evaluatie al gestopt met het aanbieden van het schoolontbijt. Op deze school zijn daarom dit jaar geen vragenlijsten verspreid. Wel is aan de school gevraagd waarom zij ermee zijn gestopt. Het Kindcentrum geeft daarvoor de volgende redenen:

- kinderen ontbeten zowel thuis als op school (dubbel);
- er was geen duidelijk beeld van het aantal kinderen dat meedeed aan het schoolontbijt;
- stigmatisering van kinderen die wel meededen aan het schoolontbijt;
- weinig steun vanuit de medezeggenschapsraad en oudercommissie.

Omdat het in 2018 niet om dezelfde scholen gaat, zijn de resultaten tussen 2017 en 2018 niet één op één vergelijkbaar.

1.4 Responsoverzicht

Alle leerlingen vanaf groep 5 hebben de mogelijkheid gekregen om tijdens de les een schriftelijke vragenlijst in te vullen. In totaal gaat het om 354 leerlingen. Daarnaast heeft Kindcentrum De Duizendpoot de vragenlijst ook verspreid in combinatieklassen 4/5. Het gaat

om 36 leerlingen van groep 4 die de vragenlijst hebben gekregen. In totaal hebben 401 leerlingen een vragenlijst ontvangen. 366 leerlingen hebben de vragenlijst ingevuld. Dat is een respons van 94 procent.

Tabel 1 Aantal leerlingen totaal, aantal leerlingen vanaf groep 5, aantal vragenlijsten voor ouders en aantal leerkrachten per kindcentrum

Doelgroep	Het Rondeel	De Duizendpoot	De Haren	Totaal
Leerlingen 2017 / 2018	157	245	361	763
Leerlingen vanaf groep 5	99	147 ¹	155	354
Vragenlijsten voor oudste kind (ouders)	100	114	255	469
Leerkrachten	25	18	35	78

Tabel 2 Responsoverzicht per kindcentrum

Doelgroep	Het Rondeel	De Duizendpoot	De Haren
Aantal leerlingen vanaf groep 5	93	142	131
Responspercentage	94%	97%	85%
Aantal ouders	18	28	48
Responspercentage	18%	25%	19%

In totaal hebben 41 leerkrachten de vragenlijst ingevuld. Daarmee komt de respons onder de leerkrachten op 53 procent.

De respons onder zowel de leerlingen als de leerkrachten is een stuk hoger dan in 2017. De respons onder de ouders is wat lager.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zijn de ervaringen van de leerlingen uitgewerkt, in hoofdstuk 3 de ervaringen van de ouders en in hoofdstuk 4 de ervaringen van de leerkrachten. In hoofdstuk 5 zijn de interviews met de scholen verwerkt.

¹ Ook leerlingen van groep 4 uit combinatieklassen hebben de vragenlijst ontvangen.

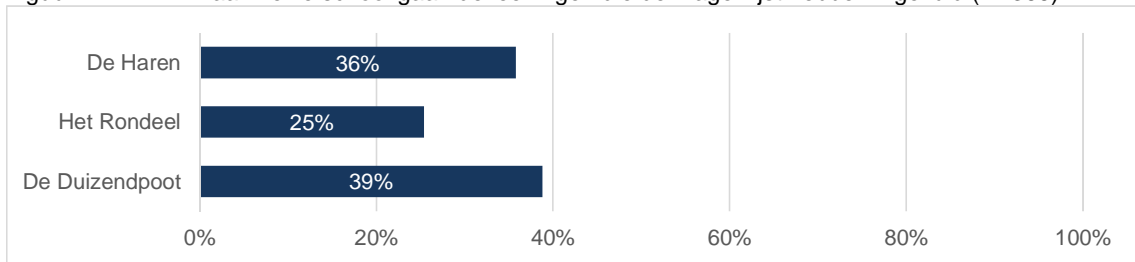
2. Ervaringen van de leerlingen

Op alle drie de kindcentra is aan alle leerlingen vanaf groep 5 ² gevraagd om een vragenlijst in te vullen over het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. Deze schriftelijke vragenlijst is tijdens de les ingevuld. In totaal hebben 366 leerlingen de vragenlijst ingevuld.

2.1 Achtergrondkenmerken leerlingen

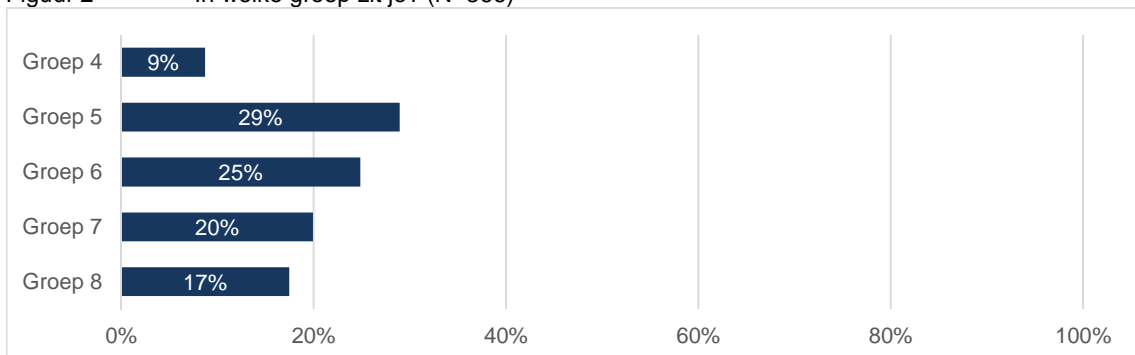
Van alle leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld gaan de meeste leerlingen (39 procent) naar Kindcentrum De Duizendpoot. 36 procent gaat naar Kindcentrum De Haren; een kwart naar Kindcentrum Het Rondeel.

Figuur 1 Naar welke school gaan de leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld (N=366)

Aan de leerlingen is gevraagd in welke groep ze zitten. De meeste leerlingen zitten in groep 5 (29 procent). Een kwart zit in groep 6; 20 procent zit in groep 7. Net als vorig jaar is groep 8 relatief weinig vertegenwoordigd. Het gaat om 17 procent van alle leerlingen die de vragenlijst hebben ingevuld. 9 procent van de leerlingen zit in groep 4 ³.

Figuur 2 In welke groep zit je? (N=366)

² Bij Kindcentrum De Duizendpoot hebben ook leerlingen van groep 4 uit combinatieklassen een vragenlijst ontvangen.

³ Dit zijn leerlingen van Kindcentrum De Duizendpoot en zitten samen met groep 5 in een combinatieklas. Om deze reden hebben ook leerlingen uit groep 4 de vragenlijst ingevuld.

2.2 Schoolontbijt

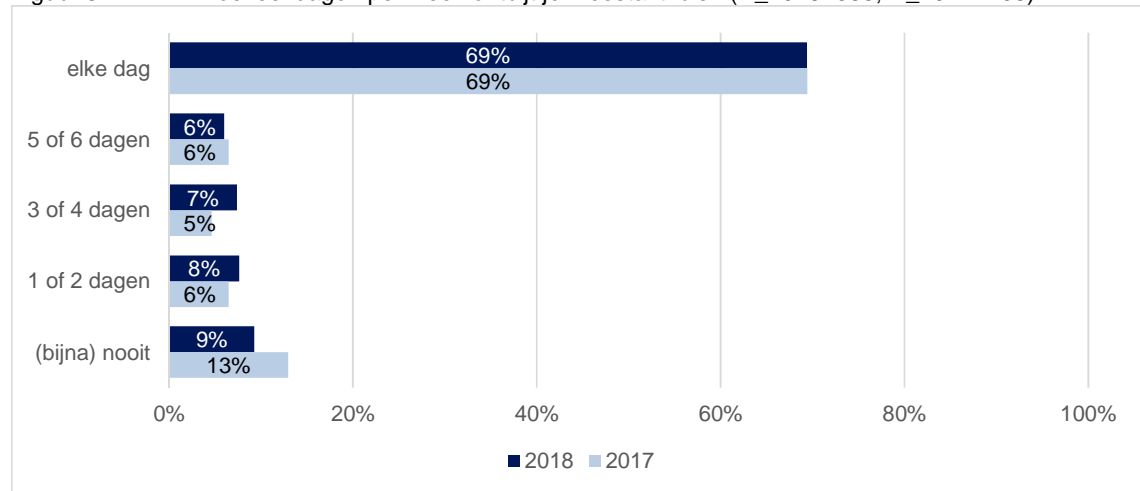
2.2.1 Thuis ontbijten

Aan de leerlingen is gevraagd hoeveel dagen per week zij meestal thuis ontbijten. Zo'n zeven op de tien leerlingen geeft aan elke dag thuis te ontbijten. Dat was ook in 2017 zo. Negen procent ontbijt (bijna) nooit thuis. In de meeste gevallen geven zij aan dat ze daar geen tijd voor hebben (10x) of dat ze in de ochtend geen honger hebben (9x). Zeven leerlingen ontbijten (bijna) nooit thuis omdat zij op school ontbijten.

“Op school is het lekkerder.”

Overige antwoorden waarom leerlingen (bijna) nooit thuis ontbijten, zijn: “omdat ik geen pindakaas lust” en “omdat ik beneden nog even ga slapen”.

Figuur 3 Hoeveel dagen per week ontbijt je meestal thuis? (N_2018=365; N_2017=108)

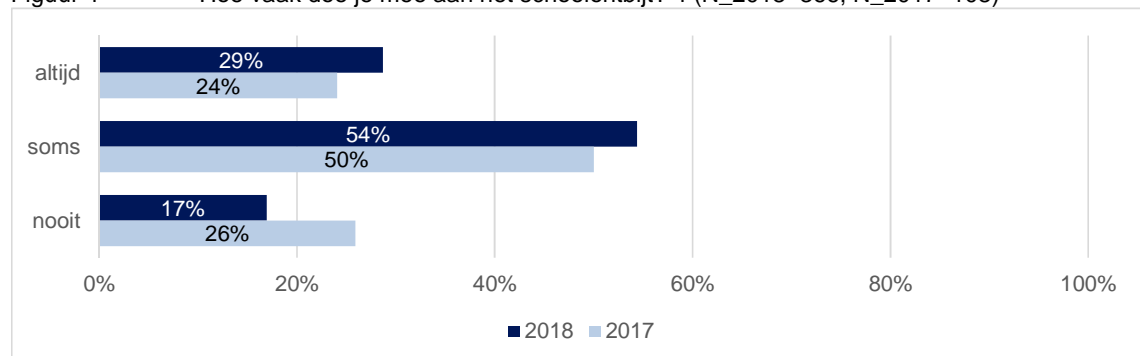

2.2.2 Gebruik schoolontbijt

Ruim acht op de tien leerlingen doen regelmatig mee aan het schoolontbijt

Aan de leerlingen is gevraagd hoe vaak zij meedoen aan het schoolontbijt. Zo'n drie op de tien leerlingen doen *altijd* mee; iets meer dan de helft *soms*. In 2018 geven minder leerlingen (17 procent) aan dat zij *nooit* meedoen aan het schoolontbijt vergeleken met 2017 (26 procent).

Figuur 4 Hoe vaak doe je mee aan het schoolontbijt? 4 (N_2018=366; N_2017=108)

⁴ In 2017 is gevraagd 'Hoe vaak maak je gebruik van het schoolontbijt?'

18 procent ontbijt elke dag thuis en doet altijd mee aan het schoolontbijt

9 procent van de leerlingen ontbijt (bijna) nooit thuis. De meeste van hen ontbijten wel op school. Eén procent ontbijt (bijna) nooit thuis en doet ook nooit mee aan het schoolontbijt. Daarentegen, ontbijt 18 procent van de leerlingen elke dag thuis en doet ook altijd mee aan het schoolontbijt. In 2017 gaf ook 18 procent van de leerlingen aan 'dubbel' te ontbijten. Slechts 1 procent ontbijt helemaal niet, niet op school en ook niet thuis.

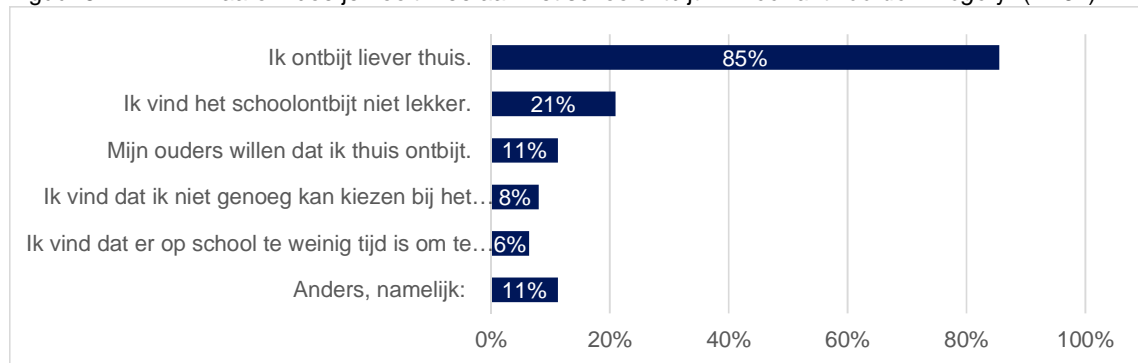
Liever thuis ontbijten is voornaamste reden om nooit mee te doen aan het schoolontbijt

Leerlingen die nooit meedoen aan het schoolontbijt, geven vooral als reden dat zij liever thuis ontbijten. In 2017 was dit ook de belangrijkste reden om niet mee te doen. In mindere mate vinden leerlingen het schoolontbijt niet lekker of willen ouders dat hun kind thuis ontbijt. Bij deze vraag konden leerlingen meerdere antwoorden kiezen.

Andere redenen voor leerlingen om niet mee te doen aan het schoolontbijt:

- "Het komt in aanmerking met gluten."
- "Ik ben allergisch voor tarwe en nog veel meer."
- "Ik ben vaak te laat."
- "Ik heb allergieën."
- "Ik lust niks in de ochtend."
- "Ik ontbijt niet."
- "Zo meteen heb ik het niet op en dan moet het weg."

Figuur 5 Waarom doe je nooit mee aan het schoolontbijt? - Meer antwoorden mogelijk (N=62)

2.2.3 Stellingen over het schoolontbijt

Aan leerlingen die altijd of soms gebruik maken van het schoolontbijt zijn stellingen over het schoolontbijt voorgelegd.⁵

Leerlingen vinden het schoolontbijt vooral lekker en leuk

De stelling 'Ik vind het schoolontbijt lekker' wordt door bijna acht op de tien leerlingen positief beoordeeld. Vier procent vindt het schoolontbijt niet lekker. Ook vinden relatief veel leerlingen (73 procent) het leuk om op school te ontbijten. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met 2017.

Schoolontbijt is gezond volgens zeven op de tien leerlingen

72 procent van de leerlingen vindt het schoolontbijt gezond; 8 procent is het hier niet mee eens. Zo'n zes op de tien leerlingen vindt dat ze genoeg hebben gegeten als ze het schoolontbijt op hebben. 16 procent vindt dat niet. Het aandeel dat niet voldoende heeft gegeten met een schoolontbijt is in 2018 vergeleken met 2017 afgenomen. Toen ging het nog om een kwart van de leerlingen.

⁵ In 2017 konden leerlingen de stellingen beoordelen met antwoordcategorieën van 'helemaal mee eens' naar 'helemaal mee oneens'. In 2018 is dit veranderd. Leerlingen is gevraagd de stellingen te beoordelen met smileys.

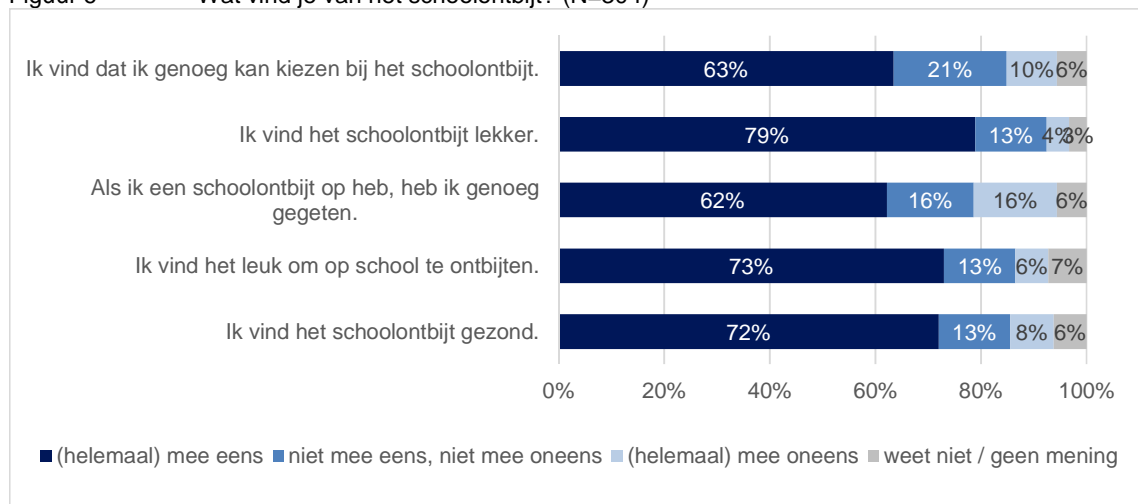
Leerlingen ervaren meer keuze bij het schoolontbijt dan in 2017

Anders dan in 2017, vinden meer leerlingen in 2018 dat zij genoeg kunnen kiezen bij het schoolontbijt⁶. Eén op de tien leerlingen is hier ontevreden over; in 2017 was nog een kwart ontevreden over de keuzemogelijkheden bij het schoolontbijt.

Verschillen per school

Voor resultaten over de stellingen over het schoolontbijt zien we verschillen per school. Zo zijn leerlingen van Kindcentrum De Duizendpoot bijvoorbeeld positiever over de keuzemogelijkheden bij het schoolontbijt dan op de andere scholen. Ook beoordelen meer leerlingen van deze school het schoolontbijt als gezond. Leerlingen van Kindcentrum het Rondeel geven vaker dan op de andere scholen aan dat zij genoeg hebben gegeten met een schoolontbijt. Wel zijn zij minder positief over de mate waarin het schoolontbijt gezond is. Dit laatste geldt ook voor leerlingen van Kindcentrum De Haren. Op De Haren zijn leerlingen ook minder tevreden over de keuzemogelijkheden bij het schoolontbijt dan op de andere scholen.

Figuur 6 Wat vind je van het schoolontbijt? (N=304)

2.2.4 Beoordeling schoolontbijt in het algemeen

Rapportcijfer schoolontbijt: 7,8

Leerlingen geven het schoolontbijt gemiddeld een rapportcijfer 7,8 (N=289). Dit is iets lager dan in 2017. Toen gaven leerlingen een 8,0 voor het schoolontbijt. Acht procent van de leerlingen geeft een onvoldoende. In 2017 gaf drie procent een rapportcijfer 5 of lager.

Leerlingen van Kindcentrum De Duizendpoot geven gemiddeld het hoogste rapportcijfer (8,0), gevolgd door Kindcentrum De Haren (7,9). Dit is vergelijkbaar met 2017. Leerlingen van Het Rondeel geven gemiddeld een rapportcijfer 7,6 voor het schoolontbijt.

⁶ De stelling was in 2017 iets anders geformuleerd: 'Het schoolontbijt biedt genoeg keuze'.

Tabel 3 Gemiddeld rapportcijfer dat leerlingen geven voor het schoolontbijt in 2017 en 2018

	2017	2018
Kindcentrum Boschveld	8 (N=20)	geen meting
Kindcentrum Het Rondeel	geen cijfer	7,6 (N=61)
Kindcentrum De Haren	8 (N=88)	7,9 (N=99)
Kindcentrum De Duizendpoot	geen meting	8,0 (N=129)
Totaal (alle scholen)	8 (N=108)	7,8 (N=289)

Wat is goed aan het schoolontbijt: het is gezond

Aan leerlingen is gevraagd wat zij goed vinden aan het schoolontbijt. Dit was een open vraag. In totaal hebben 233 leerlingen deze vraag beantwoord. Leerlingen vinden het vooral goed dat het schoolontbijt gezond is (87x). Ook benoemen relatief veel leerlingen dat ze het fijn vinden om op school te kunnen eten (85x), bijvoorbeeld als er thuis geen tijd voor ontbijt is of als er thuis geen eten is. 51 leerlingen benadrukken dat ze het schoolontbijt lekker vinden.

“Ik vind het een goede oplossing voor kinderen die thuis niet kunnen ontbijten.”

Andere antwoorden kunnen als volgt worden samengevat:

- Veel keuze / genoeg te eten (24x)
- Fruit / groenten en dat je dit zelf mag kiezen (24x)
- Alles of bijna alles (20x)
- De mensen die meehelpen, het samenzijn (17x)
- Niets, ik weet het niet (6x)
- Dat het gratis is op school (5x)
- Overig (11x)

Wat kan er beter: meer keuze of afwisseling

Ook is aan leerlingen gevraagd wat er beter kan aan het schoolontbijt. Ook dit was een open vraag. 144 leerlingen hebben deze vraag beantwoord. Volgens de meeste leerlingen (106x) is het schoolontbijt prima, er kan of hoeft niks verbeterd te worden. Anderen (78x) vinden dat er meer keuze moet zijn. Bijvoorbeeld meer soorten beleg of meer afwisseling. 32 leerlingen geven voorbeelden van wat er volgens hen mag worden toegevoegd aan het schoolontbijt.

“Dat er fruit komt, pakjes melk en meer beleg.”

Andere antwoorden kunnen als volgt worden samengevat:

- Dat er boterhammen / broodjes (met beleg) zijn (14x)
- Te laat ontbijten / te weinig tijd om te ontbijten (13x)
- Dat er drinken komt zoals melk / ranja / water (12x)
- Gezonder en verser eten (10x)
- Wat lekkerder eten (3x)
- Zelf iets mogen meenemen (3x)
- Overig (24x)

2.3 Gezond tussendoortje

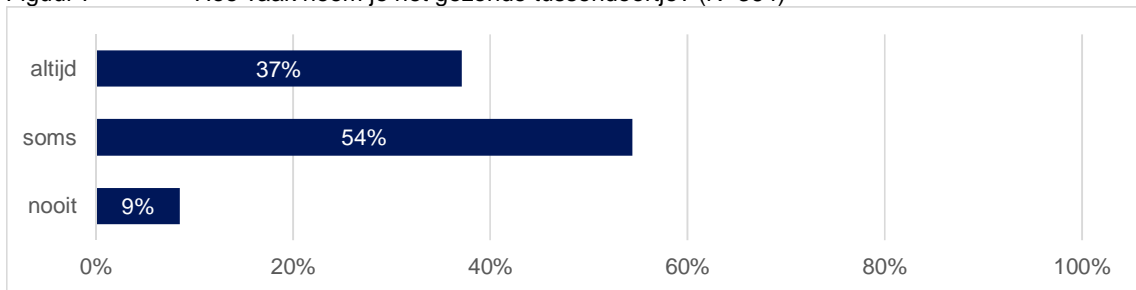
Naast het schoolontbijt vooraf aan de lessen, kunnen kinderen om 10.00 uur op school een gezond tussendoortje krijgen in de vorm van fruit of groenten. Dit jaar is voor het eerst gevraagd naar wat leerlingen van het gezonde tussendoortje vinden.

2.3.1 Gebruik gezond tussendoortje

Negen op de tien leerlingen nemen regelmatig een gezond tussendoortje

Aan leerlingen is gevraagd hoe vaak zij het gezonde tussendoortje nemen dat wordt aangeboden in de klas. Negen op de tien leerlingen nemen het *altijd* of *soms*; 9 procent *nooit*.

Figuur 7 Hoe vaak neem je het gezonde tussendoortje? (N=364)

2.3.2 Stellingen gezond tussendoortje

Het gezonde tussendoortje is volgens leerlingen vooral lekker

Over het gezonde tussendoortje zijn ook stellingen voorgelegd aan de leerlingen. Net als bij het schoolontbijt, vinden de meeste leerlingen (73 procent) het gezonde tussendoortje vooral lekker.

Genoeg keuze in gezonde tussendoortjes volgens zes op de tien leerlingen

Zes op de tien leerlingen vindt dat er genoeg keuze is. Een even grote groep vindt dat ze genoeg hebben gegeten als ze het tussendoortje op hebben. 14 procent is het daar niet mee eens.

Figuur 8 Wat vind je van het gezonde tussendoortje? (N=333)

2.3.3 Tussendoortje van thuis

Meer dan de helft neemt wel eens een tussendoortje mee van thuis

54 procent van de leerlingen neemt of krijgt wel eens een tussendoortje mee van thuis. Dit zijn vooral leerlingen van Kindcentrum De Haren. Leerlingen van Kindcentrum De Duizendpoot

“Koekje, aardbei, mandarijn, gewoon fruit van thuis en een beetje fruit van school.”

nemen / krijgen relatief het minst vaak een tussendoortje van thuis mee. Middels een open vraag is gevraagd wat zij dan meenemen of meekrijgen. Dit is vooral fruit (47x) of een combinatie van bijvoorbeeld fruit en een (gezonde) koek (68x).

Andere antwoorden kunnen als volgt worden samengevat:

- Broodjes of boterhammen (19x)
- Koekjes zoals Liga of ontbijtkoek (17x)
- Groenten zoals komkommers of tomaten (3x)

29 leerlingen nemen of krijgen wel eens een tussendoortje mee van thuis, maar hebben niet aangegeven wat dat is.

Opmerkingen over gezond tussendoortje

Als laatste is aan leerlingen gevraagd of ze nog iets kwijt willen over het gezonde tussendoortje op school. 30 leerlingen vinden dat het gezonde tussendoortje goed is. Er hoeft niets aan te veranderen of verbeteren. Anderen (23x) willen vaker andere soorten of meer fruit. Bijvoorbeeld komkommers, sinaasappels of (water)meloen.

De andere antwoorden kunnen als volgt worden samengevat:

- Andere dingen / meer keuzes (15x)
- Het schoolontbijt is lekker / niet lekker (11x)
- Het schoolontbijt is gezond (9x)
- Brood(jes) in het aanbod (7x)
- Beter letten op schimmel / bedorven voedsel (5x)
- Eten mogen meenemen vanuit huis (5x)
- Drinken in het aanbod (3x)
- Overig (10x)

“Kies wat vaker watermeloen of aardbeien uit in plaats van bijna altijd appels of bananen.”

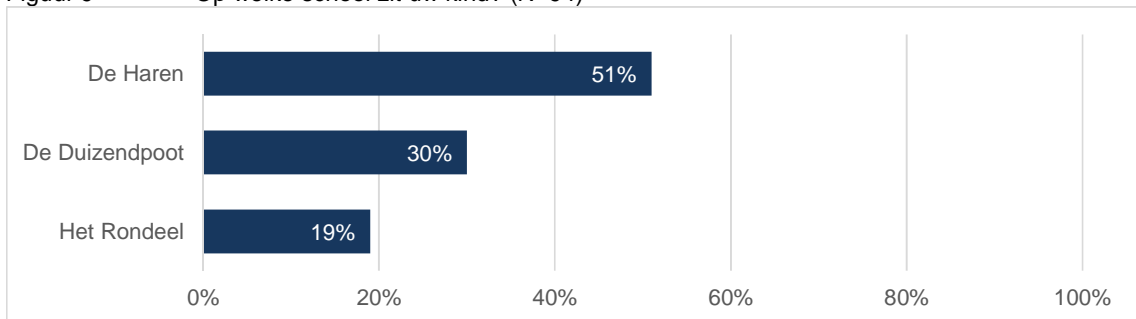
3. Ervaringen van de ouders

Aan alle ouders is gevraagd om een vragenlijst in te vullen. In totaal hebben 94 ouders de vragenlijst ingevuld, waarvan 76 schriftelijk en 18 digitaal. Aan ouders is gevraagd de vragenlijst in te vullen over het jongste schoolgaande kind uit het gezin. Dit om te voorkomen dat ouders met meerdere kinderen op de basisschool een lange vragenlijst moesten invullen. De resultaten in dit hoofdstuk gaan dus over het jongste kind in het gezin.

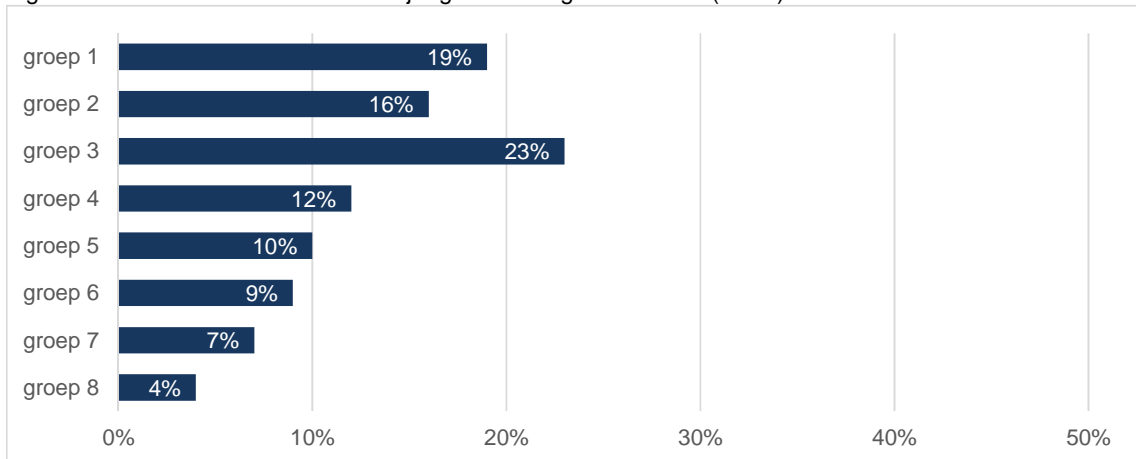
3.1 Achtergrondkenmerken ouders

Van de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld, zit ruim de helft van de kinderen op Kindcentrum De Haren. 30 procent van de ouders heeft hun kind op Kindcentrum De Duizendpoot zitten. Het kleinste aandeel zijn de ouders waarvan het kind op Kindcentrum Het Rondeel zit (19 procent). 70 procent van de kinderen waarover de vragenlijst is ingevuld zitten in één van de groepen 1 t/m 4.

Figuur 9 Op welke school zit uw kind? (N=94)

Figuur 10 In welke klas zit uw jongste schoolgaande kind? (N=94)

3.2 Het schoolontbijt

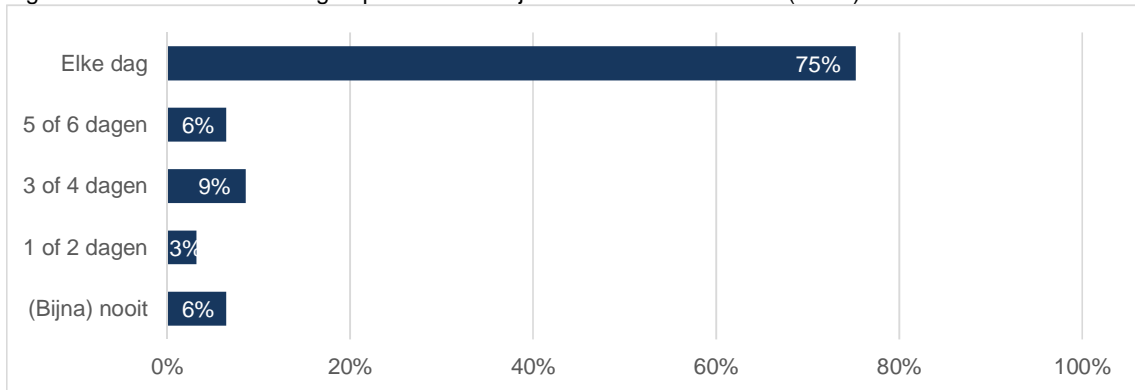
3.2.1 Thuis ontbijten

Veel kinderen ontbijten elke dag thuis

Driekwart van de ouders geeft aan dat hun kind elke dag thuis ontbijt. Volgens 6 procent ontbijt hun kind (bijna) nooit thuis. Dit is nauwelijks veranderd ten opzichte van de meting in 2017.

Van de kinderen die (bijna) nooit thuis ontbijten, geven ouders als reden aan dat hun kind thuis niet wil ontbijten of liever op school ontbijt. Andere redenen die worden genoemd zijn dat er thuis pas later op de ochtend wordt ontbeten en dat hun kind geen honger heeft in de ochtend.

Figuur 11 Hoeveel dagen per week ontbijt uw kind meestal thuis? (N=93)

3.2.2 Gebruik schoolontbijt

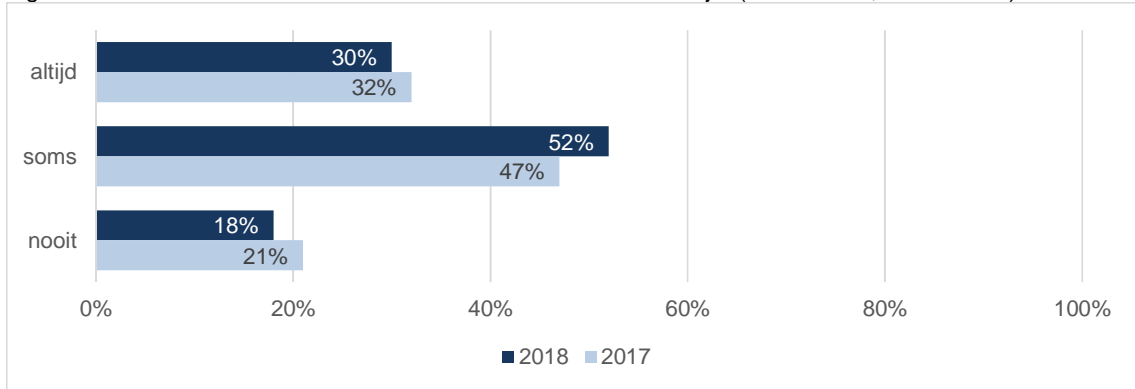
Volgens 8 op de 10 ouders doet hun kind wel eens mee aan het schoolontbijt

3 op de 10 ouders geeft aan dat hun kind *altijd* meedoet aan het schoolontbijt. Nog eens ruim de helft doet *soms* mee. 18 procent geeft aan dat hun kind nooit meedoet aan het schoolontbijt. Dit aandeel is iets afgenomen ten opzichte van 2017. Kinderen die niet meedoen aan het schoolontbijt doen dat met name niet omdat de ouders willen dat hun kind thuis ontbijt. Ook in 2017 was dit de meest genoemde reden.

Bij De Duizendpoot en Het Rondeel weinig kinderen die nooit op school ontbijten

Er zijn enkele verschillen tussen de scholen. Bij Kindcentrum De Duizendpoot is het aandeel kinderen dat *altijd* meedoet met het schoolontbijt hoger dan bij de andere twee scholen. Bij Kindcentrum De Haren is het aandeel dat *nooit* meedoet (29 procent) hoger dan gemiddeld. Bij de andere twee scholen ligt dit aandeel een stuk lager, namelijk rond de 5 procent.

Figuur 12 Hoe vaak doet uw kind mee aan het schoolontbijt? (N_2018=90; N2017=130)

Zo'n 1 op de 5 kinderen doet altijd mee met het schoolontbijt én ontbijt ook elke dag thuis

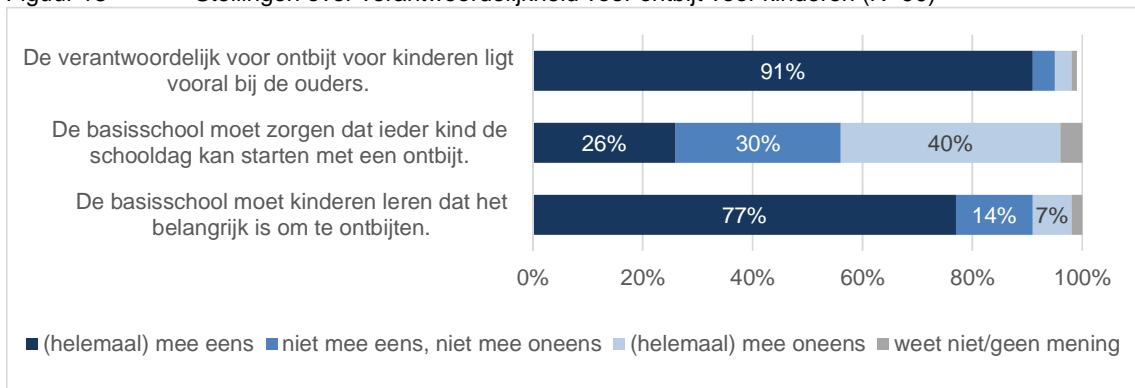
Er is geen enkele ouder die aangeeft dat zijn/haar kind niet thuis ontbijt en ook niet deelneemt aan het schoolontbijt. 18 procent van de ouders geeft aan dat hun kind elke dag thuis ontbijt én ook altijd deelneemt aan het schoolontbijt. Het gaat hierbij om alle dagen dat het schoolontbijt wordt aangeboden op de school.

3.2.3 Stellingen over schoolontbijt

Ruim een kwart vindt dat school verantwoordelijk is voor ontbijt voor leerlingen

De meeste ouders (91 procent) vinden dat de verantwoordelijkheid voor ontbijt voor kinderen vooral ligt bij de ouders zelf. Tegelijkertijd vindt ruim driekwart dat de basisschool kinderen moet leren dat het belangrijk is om te ontbijten. De groep die vindt dat de school ook daadwerkelijk moet zorgen dat ieder kind de schooldag kan starten met een ontbijt, is een stuk kleiner (26 procent). 40 procent vindt dit geen verantwoordelijkheid van de school. De meningen over de verantwoordelijkheid rondom het ontbijt zijn vergeleken met 2017 nauwelijks veranderd.

Figuur 13 Stellingen over verantwoordelijkheid voor ontbijt voor kinderen (N=90)

Meeste ouders vinden schoolontbijt goed geregeld en kinderen vinden het leuk

Aan de ouders waarvan het kind soms of altijd meedoet aan het schoolontbijt is een aantal stellingen voorgelegd over het ontbijt. Ruim 8 op de 10 ouders vinden dat het schoolontbijt goed geregeld is. Een even grote groep geeft aan dat hun kind het leuk vindt om op school te ontbijten. Over deze twee onderdelen zijn ouders het meest te spreken.

Meeste ouders vinden schoolontbijt gezond

Ook over andere dingen zijn ouders positief. Zo geeft ruim driekwart van de ouders aan dat hun kind het schoolontbijt lekker vindt. Een even grote groep ouders vindt het schoolontbijt gezond. Voor beide onderdelen is het aandeel dat positief antwoordt wel iets afgenomen vergeleken met 2017.

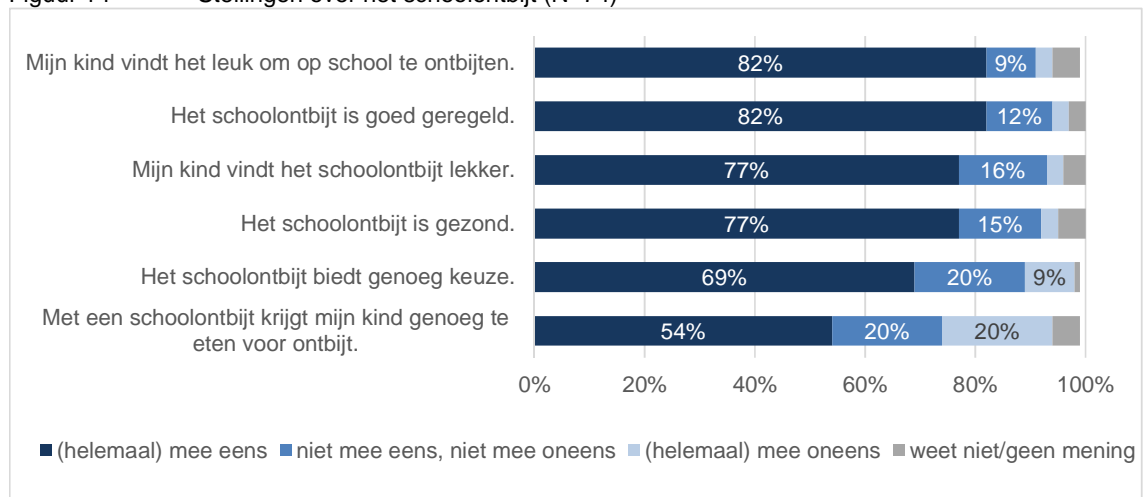
Niet alle ouders vinden het schoolontbijt toereikend

Ruim de helft van de ouders vindt dat hun kind met het schoolontbijt genoeg te eten krijgt voor ontbijt. 1 op de 5 is het daar niet mee eens. Zij vinden het schoolontbijt niet toereikend voor een ontbijt. Ook de keuze kan volgens een aantal ouders nog verbeteren. Zo'n 1 op de 10 vindt dat er niet genoeg keuze is bij het schoolontbijt. Deze groep is wel iets afgenomen vergeleken met 2017. Toen vond nog 15 procent dat er onvoldoende keuze was.

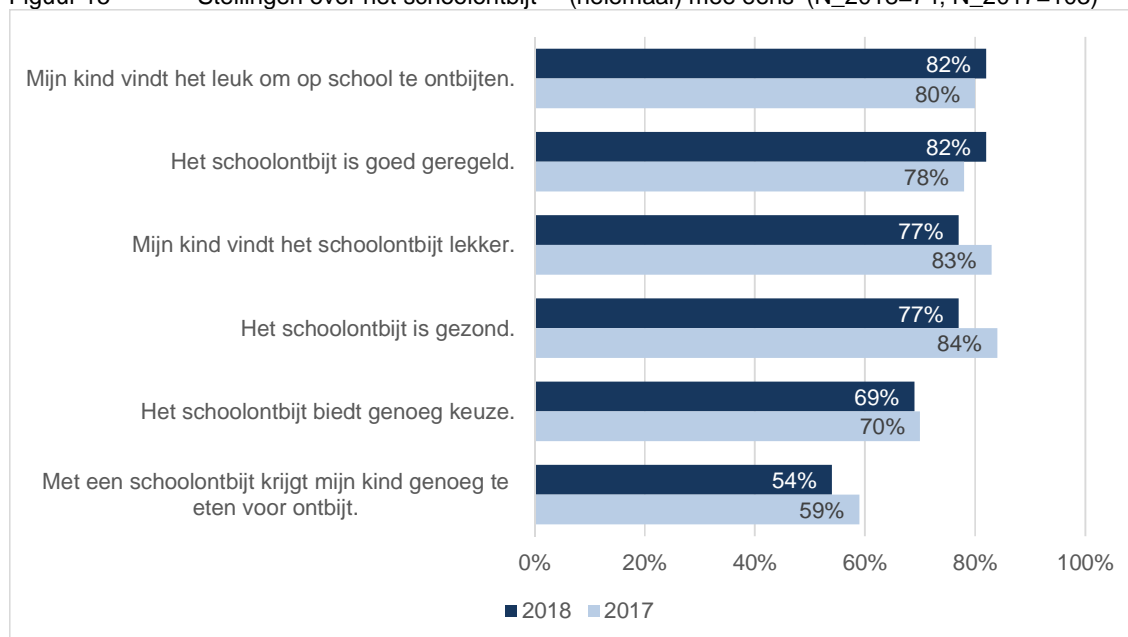
Verschillen per school

Er zijn enkele verschillen per school. Zo zijn ouders van leerlingen van Kindcentrum De Duizendpoot iets minder positief over de mate waarin het schoolontbijt gezond is en dat het voldoende keuze biedt. Er zijn van die school wel meer ouders die antwoorden dat hun kind het leuk vindt om op school te ontbijten. Ouders van leerlingen van Het Rondeel geven minder dan gemiddeld aan dat het schoolontbijt goed geregeld is. Zij zijn weer iets positiever dan de andere scholen over de mate waarin het schoolontbijt gezond is.

Figuur 14 Stellingen over het schoolontbijt (N=74)

Figuur 15 Stellingen over het schoolontbijt – '(helemaal) mee eens' (N_2018=74; N_2017=103)

3.2.4 Beoordeling schoolontbijt algemeen

Gemiddeld rapportcijfer schoolontbijt: 7,7

De ouders die de vragenlijst hebben ingevuld geven gemiddeld een 7,7 voor het schoolontbijt. Dit is beter dan in 2017, toen gaven ouders gemiddeld een 7. Het waren toen vooral de ouders van Kindcentrum Boschveld die een lager cijfer gaven. Bij Kindcentrum Boschveld is dit jaar de vragenlijst niet uitgezet. Dat zou voor een deel het verschil in het gemiddelde rapportcijfer kunnen verklaren. In 2018 geeft slechts drie procent van de ouders een onvoldoende voor het schoolontbijt. Er zijn verschillen per school. Zo geven de ouders van Kindcentrum Het Rondeel gemiddeld het laagste rapportcijfer (7,1) en ouders van Kindcentrum De Haren het hoogste cijfer (7,8).

Figuur 16 Gemiddeld rapportcijfer dat ouders geven voor het schoolontbijt

	2017	2018
Kindcentrum Boschveld	6,6 (N=20)	geen meting
Kindcentrum Het Rondeel	7,5 (N=28)	7,1 (N=17)
Kindcentrum De Haren	6,9 (N=50)	7,8 (N=32)
Kindcentrum De Duizendpoot	geen meting	8 (N=21)
Totaal (alle scholen)	7	7,7

Ouders vinden het vooral positief dat kinderen de mogelijkheid krijgen om te ontbijten als ze dat thuis niet kunnen

Aan de ouders is gevraagd wat zij goed vinden aan het schoolontbijt. Dit was een open vraag. In totaal hebben 79 ouders op deze vraag een antwoord gegeven. Het antwoord dat het vaakst wordt gegeven is dat kinderen die thuis geen ontbijt krijgen om wat voor reden dan ook, alsnog op school kunnen ontbijten (12x). Verder wordt vaak genoemd dat het gezond is (10x) en dat het goed is dat het wordt aangeboden / dat het er is (10x).

Andere antwoorden die vaker dan één keer worden genoemd, kunnen als volgt worden samengevat:

- Goed dat kinderen waarvan de ouders geen geld hebben voor ontbijt toch kunnen ontbijten (8x)
- Dat elk kind kan ontbijten (7x)
- Gezamenlijk ontbijten met andere kinderen/gezellig (5x)
- Kinderen leren dat ontbijt belangrijk is (4x)
- Er is voldoende keuze (3x)
- Niets (2x)
- Fruit (2x)

“Dat het zo wordt aangeboden dat het niet uitmaakt of je thuis al ontbeten hebt of niet. Dit voorkomt stigmatisering.”

Enkele voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd, zijn:

- *“Het is gezond en afwisselend. Mijn zoon heeft geen eetlust vroeg in de ochtend, maar hij eet wel op school.”*
- *“Kinderen die thuis niet ontbijten vinden het leuk om met hun klasgenoten mee te doen. Zo gaan zij ook ontbijten.”*
- *“Goed dat het er is, omdat ik vind dat het ontbijt de belangrijkste maaltijd van de dag is. Door het schoolontbijt kan ieder kind een goede start maken.”*
- *“Er zijn ouders die de eindjes aan elkaar moeten knopen. Voor die kinderen vind ik het een fantastisch initiatief.”*
- *“Er is gelegenheid om iets te gezonds te eten. Kinderen leren dat ontbijten belangrijk is.”*

Belangrijkste tip voor verbetering: meer keuze en variatie

Aan de ouders is ook gevraagd of ze tips hebben voor verbetering van het schoolontbijt. Ook dit was een open vraag. 49 ouders hebben deze vraag beantwoord. Daarvan geven 10 ouders aan dat ze geen tips hebben of dat ze het goed vinden zoals het is. De andere ouders geven vooral als tip om meer keuze en afwisseling te bieden. Zoals meer soorten beleg en toevoegen van yoghurt, muesli en zoetheid. Een aantal ouders noemen specifiek het toevoegen van brood aan het ontbijt. Ook noemen 6 ouders als tip om melk of iets anders te drinken toe te voegen aan het ontbijt. Een paar ouders vinden dat het schoolontbijt afgeschaft kan worden.

“Meer variatie, het is elke dag hetzelfde. Soms wat afwisseling maakt het voor de kinderen ook interessanter.”

Enkele voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd, zijn:

- *“Ik hoor van mijn zoon dat het bestaat uit rijstwafels en crackers. Misschien brood erbij?”*
- *“Echt gezond en vullend is het ontbijt niet. Voor kinderen die thuis niet eten is het wel erg licht.”*
- *“Er kan melk toegevoegd worden en eventueel een bruine boterham.”*
- *“Groter aanbod, gezonder en toezien dat ieder kind wat heeft gegeten.”*
- *“Als je het aanbiedt neem er dan ook tijd voor. Ontbijt is belangrijk, maar lopend snel opeten kan niet de intentie zijn en is ook niet gezond.”*
- *“Dat er na het ontbijt ook tanden gepoetst wordt.”*

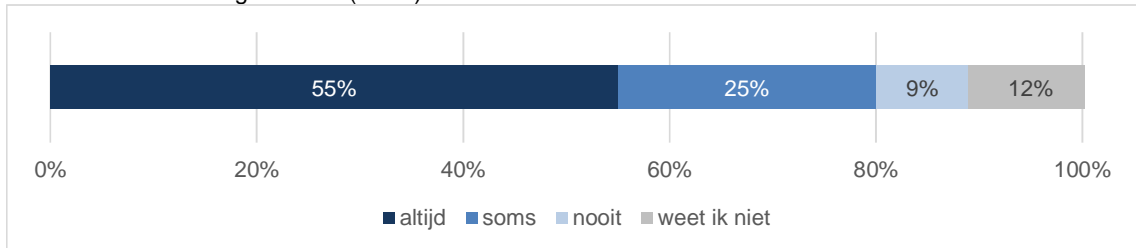
3.3 Het gezonde tussendoortje

Meeste kinderen maken wel eens gebruik van het gezonde tussendoortje

Aan de ouders is gevraagd hoe vaak hun kind gebruik maakt van het gezonde tussendoortje dat zij op school krijgen aangeboden. Ruim de helft maakt hier *altijd* gebruik van en nog eens een kwart doet dat *soms*. 9 procent maakt nooit gebruik van het gezonde tussendoortje. Er is ook een groep ouders die niet weet of hun kind het gezonde tussendoortje neemt.

Het aandeel kinderen dat *altijd* gebruik maakt van het gezonde tussendoortje, is op Kindcentrum De Duizendpoot groter (67 procent) dan op de andere twee scholen.

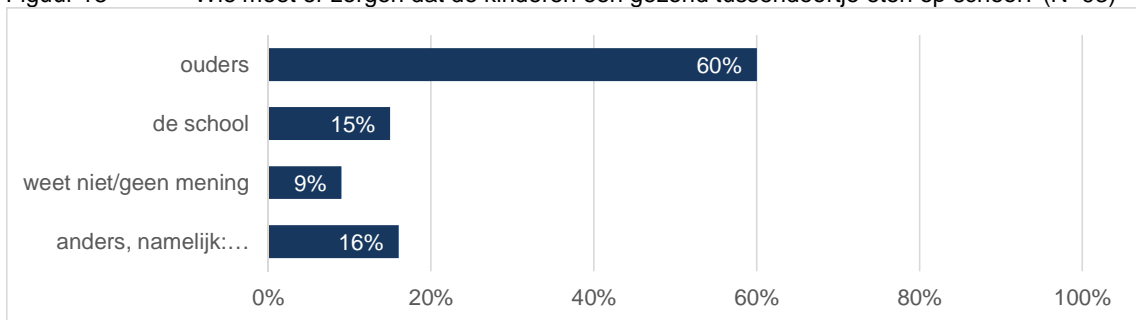
Figuur 17 Hoe vaak maakt uw kind gebruik van het gezonde tussendoortje dat op school wordt aangeboden? (N=93)

Ouders zijn vooral verantwoordelijk dat kinderen een gezond tussendoortje eten

Aan de ouders is gevraagd wie er volgens hen voor moet zorgen dat kinderen een gezond tussendoortje eten op school. Het merendeel (60 procent) vindt dat ouders hun kind een gezond tussendoortje moeten meegeven. 15 procent vindt dat de school hiervoor moet zorgen. 16 procent antwoordt 'anders, namelijk:...'. Zij geven met name aan dat het in principe de verantwoordelijkheid is van de ouders. Maar dat het goed is dat de school het aanbiedt, omdat sommige ouders niet genoeg geld hebben om fruit te kopen. Er zijn ook enkele ouders die aangeven dat zij het niet nodig vinden dat hun kind altijd fruit/groenten als tussendoortje eet. Er zijn volgens hen ook andere gezonde alternatieven. En enkele ouders geven aan dat het ook niet altijd gezond hoeft te zijn.

Figuur 18 Wie moet er zorgen dat de kinderen een gezond tussendoortje eten op school? (N=93)

Twee derde geeft zijn/haar kind wel eens een tussendoortje mee van thuis

Ouders kunnen hun kind ook zelf een tussendoortje meegeven naar school. Twee derde geeft aan dat ze dat wel eens doen. We zien hierbij wel verschillen per school. Bij Kindcentrum De Haren nemen kinderen het vaakst een tussendoortje mee van thuis. 90 procent doet dat wel eens. Bij Kindcentrum De Duizendpoot gebeurt dat een stuk minder vaak (26 procent).

Aan de ouders is ook gevraagd wat hun kind meekrijgt als tussendoortje. Daarbij noemen zij vooral iets van groenten of fruit. Eventueel afgewisseld met iets van een cracker, liga of brood. Negen ouders geven geen fruit/groenten mee als tussendoortje, maar alleen iets van een boterham, cracker, liga of sultana. Vijf ouders noemen iets ongezoonds, namelijk een bifi worstje, koek of cheese dipper.

Meeste ouders vinden gezond tussendoortje belangrijker dan het ontbijt

Aan de ouders is de vraag voorgelegd wat zij belangrijker vinden: het gezonde tussendoortje of het schoolontbijt. Het merendeel (59 procent) vindt het gezonde tussendoortje het belangrijkste. Een kwart vindt het schoolontbijt het belangrijkste. 15 procent weet het niet of heeft geen mening.

Opmerkingen over gezond tussendoortje

Tot slot konden ouders nog opmerkingen meegeven over het gezonde tussendoortje. 48 ouders hebben hiervan gebruik gemaakt. Ouders hebben diverse opmerkingen gemaakt, positieve punten en verbeterpunten. Een groot deel geeft aan dat het goed is dat het gezonde tussendoortje er is. Het is een goed initiatief, vinden zij. Als verbeterpunt geven ouders mee om meer keuze en variatie te bieden. Zodat kinderen meer verschillende soorten leren eten. Maar ook dat als kinderen een bepaald soort fruit niet lusten ze die dag een ander soort kunnen kiezen. Enkele ouders geven als opmerking mee dat zij het de verantwoordelijkheid vinden van de ouders om voor een gezond tussendoortje te zorgen.

Enkele voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd, zijn:

- *“Fijn dat het er is, nu krijgt hij wat meer fruit binnen. Zelf eet hij niet snel fruit/groente.”*
- *“Fijn dat het er is., fruit blijft niet altijd lekker tot de pauze als het gesneden is.”*
- *“Het aanbod is niet helder. Wanneer wel of niet. Is het voor iedereen of alleen als ouders niets meegeven?”*
- *“Ik vind dat er meer keuze moet zijn. Soms lusten ze het tussendoortje die ze krijgen niet.”*
- *“Ik vind het goed dat het er is, ondanks dat het eigenlijk de verantwoording van de ouders is. Uiteindelijk gaat het erom dat het goed is voor de kinderen.”*

4. Ervaringen van de leerkrachten

In dit hoofdstuk staan de resultaten van de vragenlijst die is uitgezet onder de leerkrachten. In totaal hebben 41 leerkrachten de vragenlijst ingevuld. Het gaat om 18 leerkrachten van De Duizendpoot, 16 van Het Rondeel en 7 van Kindcentrum De Haren. Bij het onderzoek van 2017 hadden in totaal 16 leerkrachten de vragenlijst ingevuld. De respons was in 2018 dus een stuk hoger.

4.1 Tevredenheid schoolontbijt

Volgens leerkrachten zijn ouders verantwoordelijk voor ontbijt

Leerkrachten vinden het verzorgen van een ontbijt voor kinderen vooral de verantwoordelijk van de ouder(s). Wel vinden zij dat de basisschool de leerlingen moet leren dat het belangrijk is om te ontbijten. De meeste leerkrachten vinden het echter geen verantwoordelijkheid van de school om te zorgen dat iedere leerling de schooldag kan starten met een ontbijt. Een deel staat hier neutraal tegenover. In 2017 dachten de leerkrachten ongeveer hetzelfde over deze stellingen.

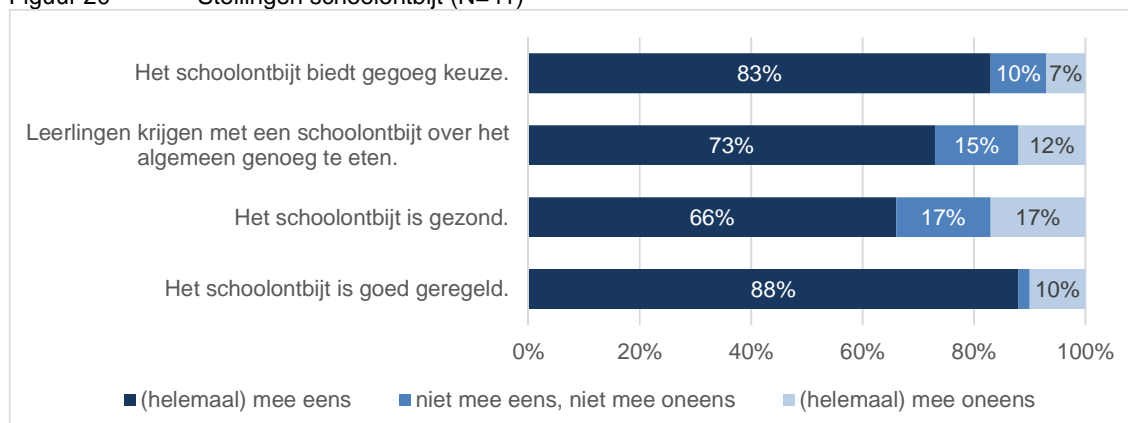
Figuur 19 Stellingen verantwoordelijkheid ontbijt (N=41)

Meeste leerkrachten vinden schoolontbijt goed georganiseerd

De meeste leerkrachten vinden dat het schoolontbijt goed geregeld is. Ook vinden zij veelal dat het ontbijt genoeg keuze biedt. Het merendeel van de leerkrachten vindt het schoolontbijt gezond. De leerkrachten zijn over deze stelling wel het minst positief. Zo'n 1 op de 6 leerkrachten vindt het schoolontbijt niet gezond. Dit gaat om zeven leerkrachten, zes daarvan zijn werkzaam op Kindcentrum de Duizendpoot en één op Kindcentrum de Haren.

Figuur 20 Stellingen schoolontbijt (N=41)

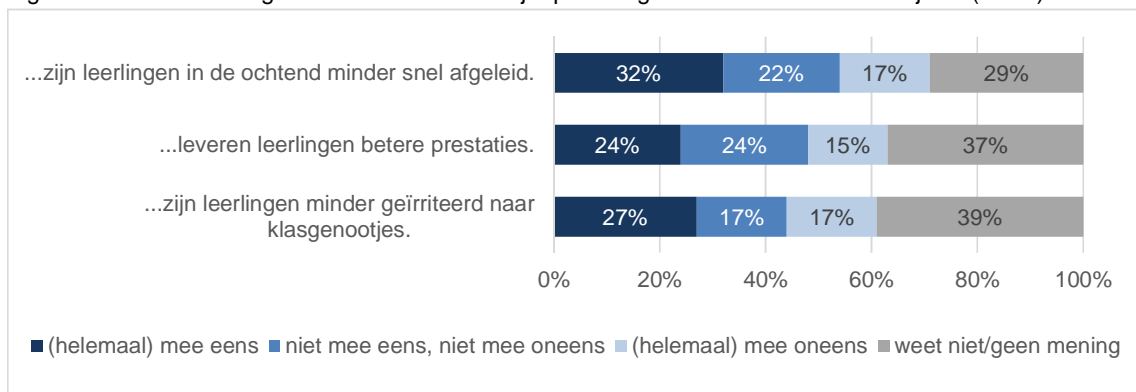
4.2 Effecten schoolontbijt

Er is een aantal stellingen voorgelegd over de effecten die het schoolontbijt heeft op de leerlingen. En de effecten op de lestijd en het lesprogramma.

Geen eenduidige mening over effecten op leerlingen

Net als in 2017 is er ook in 2018 niet een eenduidige conclusie te trekken over de effecten van het schoolontbijt op de leerlingen. Op de stellingen over de effecten antwoordden de leerkrachten veelal 'weet niet/geen mening'. Ook gaf een relatief grote groep een neutraal antwoord. Een derde van de leerkrachten ziet één of meer effecten van het schoolontbijt bij leerlingen. We zien ten opzichte van 2017 een lichte verschuiving. Zo zijn er in 2018 iets meer leerkrachten die vinden dat door het schoolontbijt leerlingen in de ochtend minder snel afgeleid, minder geïrriteerd zijn naar klasgenootjes en/of betere prestaties leveren.

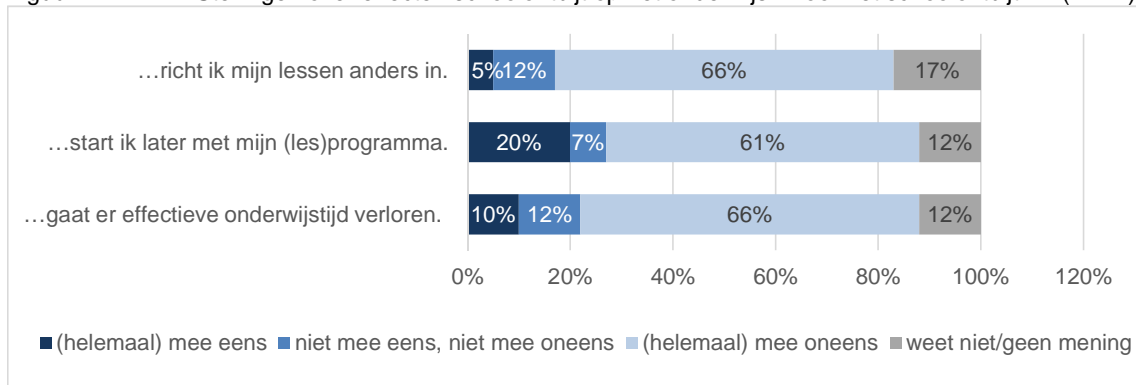
Figuur 21 Stellingen effecten schoolontbijt op leerlingen. 'Door het schoolontbijt...'(N=41)

Voor meeste leerkrachten heeft schoolontbijt weinig effect op lesprogramma

Er zijn nauwelijks leerkrachten die door het schoolontbijt hun lessen anders inrichten. Wel geeft 1 op de 5 leerkrachten aan dat zij later starten met hun lesprogramma door het schoolontbijt. Dit zijn met name leerkrachten van Kindcentrum De Duizendpoot. Dit is de enige school waar het schoolontbijt in de klas wordt aangeboden. 1 op de 10 leerkrachten vindt dat er door het schoolontbijt effectieve lestijd verloren gaat. De rest van de leerkrachten vindt dat niet of heeft een neutrale mening.

Figuur 22 Stellingen over effecten schoolontbijt op het onderwijs. 'Door het schoolontbijt...'(N=41)

Andere effecten

Er is ook gevraagd naar andere positieve of negatieve effecten van het schoolontbijt. Dit was een open vraag. Leerkrachten geven als positieve effecten vooral aan dat leerlingen die thuis geen ontbijt krijgen, nu wel de kans krijgen om te ontbijten en dat het schoolontbijt zorgt voor een gemoedelijke sfeer. Als negatief effect wordt vooral genoemd dat kinderen dubbel ontbijten. Dat kan volgens de leerkrachten mogelijk bijdragen aan overgewicht.

*“Sociaal aspect:
leerlingen die thuis alleen
eten, eten nu samen.”*

Enkele antwoorden die zijn genoemd:

- *“Draagt bij aan een gemoedelijke sfeer, leerlingen regelen het ontbijt samen met een onderwijsassistent/ouder die het coördineren.”*
- *“Elk kind heeft nu de mogelijkheid om te ontbijten.”*
- *“Ik vind het fijn dat kinderen die geen ontbijt krijgen thuis toch iets kunnen eten. Maar ik vind het niet goed dat sommige kinderen thuis en op school te eten krijgen.”*
- *“In verband met houdbaarheid / praktische bezwaren wat weinig keuze. Kinderen met obesitas/overgewicht krijgen wellicht teveel binnen.”*
- *“Kinderen leren dat het belangrijk is (gezond) te ontbijten. Kinderen die geen ontbijt thuis krijgen hebben toch wat eten binnen gekregen.”*
- *“Kinderen nuttigen vaker ontbijt. Kinderen proeven een keer wat anders.”*
- *“Omdat de leerlingen het schoolontbijt tijdens de les opeten, zijn ze heel erg afgeleid.”*
- *“Op het spel/oefenmaterialen die we klaarleggen zitten superveel restjes eten / kruimels / viezigheid.”*

4.3 Beoordeling schoolontbijt algemeen

Rapportcijfer schoolontbijt: 7

De leerkrachten die de vragenlijst hebben ingevuld geven gemiddeld een 7 voor het schoolontbijt. Het laagste cijfer dat is gegeven is een 3, het hoogste cijfer een 10. Er zijn 5 onvoldoendes gegeven. Deze zijn allemaal gegeven door leerkrachten van Kindcentrum De Duizendpoot.

Meeste leerkrachten vinden schoolontbijt niet belastend voor zichzelf

Aan de leerkrachten is gevraagd in hoeverre zij het schoolontbijt belastend vinden voor hun rol als leerkracht. Zo'n driekwart vindt het niet of nauwelijks belastend. Enkele leerkrachten vinden het wel belastend. De rest vindt het soms wel, soms niet belastend. Leerkrachten die het schoolontbijt (soms) belastend vinden, geven daarvoor de volgende redenen:

- *“Bezetting is er niet altijd. Kinderen krijgen het niet in 10 minuten op.”*
- *“Kinderen zitten nog lang te eten in de les. Kinderen soms verdrietig als ze (te) laat op school zijn en daardoor geen ontbijt hebben gehad.”*
- *“Leerlingen aansporen om door te eten tijdens de les. Spullen opruimen in verband met kruimels enzo.”*
- *“Niet vergeten de bakken beneden neer te zetten, niet vergeten om het elke ochtend klaar te zetten. Opletten dat ze niet zich te vol proppen, opruimen, kruimels.”*
- *“Steeds zorgen dat alles klaarligt en aanvullen.”*
- *“Veel materiaal extra schoonmaken.”*
- *“Voorbeeld van fruit etc. kost leestijd, maar ik vind het wel de moeite waard. De kinderen eten goed fruit.”*

Vooral positief dat kinderen de kans krijgen om te ontbijten

Aan de leerkrachten is gevraagd wat zij goed vinden aan het schoolontbijt. Wat zij veruit het vaakst noemen is dat door het schoolontbijt alle kinderen de mogelijkheid hebben om te ontbijten, als ze bijvoorbeeld thuis geen ontbijt krijgen. Geen enkel kind hoeft met een lege maag de schooldag te starten. Leerkrachten noemen daarnaast ook dat er voldoende keuze is, dat het kinderen bewust maakt van het belang van ontbijt en dat het leerkrachten geen voorbereiding kost. Ook de hulp van de ouders wordt als positief punt genoemd.

“Kinderen krijgen de kans om iets te eten als ze dit nog niet gedaan hebben. Zien eten doet eten!”

Voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd, zijn:

- *“Dat ieder kind gegeten heeft en dus energie heeft om de dag door te komen.”*
- *“Dat leerlingen die thuis helaas geen ontbijt krijgen, toch kunnen eten op school.”*
- *“Dat het geen voorbereiding nodig heeft.”*
- *“Kinderen vinden het lekker. Er is voldoende.”*
- *“Kinderen worden bewust van het belang van een ontbijt.”*
- *“Variatie, snel op te eten.”*

Tips voor verbetering

Aan de leerkrachten is gevraagd of zij tips hebben ter verbetering van het schoolontbijt. 14 leerkrachten hebben tips gegeven. Deze tips zijn divers en gaan bijvoorbeeld over meer variatie, meer gezonde en meer voedzame producten en het ontbijt langer later staan. Voorbeelden van antwoorden zijn:

- *“Gezondere keuzes zijn vaak lastig in verband met houdbaarheid of koelkast.”*
- *“Gezondere opties (alle koeken zijn niet gezond). Bij inschrijving: ouders kunnen aangeven of ze een ontbijt willen of niet. Dan voorkom je ook dat kinderen dubbel ontbijten (voorkomen overgewicht).”*
- *“Het is soms ook lastig, omdat je niet altijd zeker weet of kinderen hebben ontbeten of niet. Soms eten ze dubbel. Is dat niet teveel?”*
- *“Ideeën uitwisselen tussen scholen.”*
- *“Meer variatie. Lastig is dat sommige kinderen méér eten dan nodig is.”*
- *“Misschien wat groente of fruit erbij? Kan eventueel ook van het schoolfruit afgehaald worden.”*

“Weinig variatie, soms te weinig voedzaam qua energie (cracker/rijstwafel).”

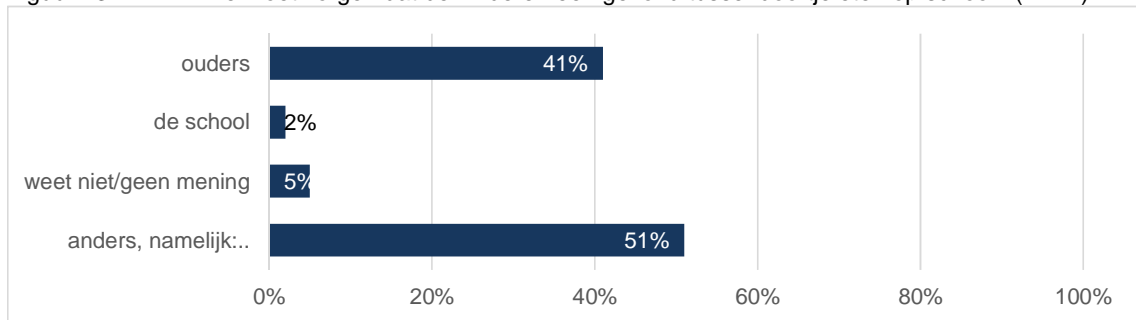
4.4 Gezond tussendoortje

Gezond tussendoortje als gedeelde verantwoordelijkheid van ouders en school

Aan de leerkrachten is gevraagd wie er volgens hen moet zorgen dat de kinderen op school een gezond tussendoortje eten. Ongeveer de helft vindt dit een gedeelde verantwoordelijkheid. Zij vinden dat in principe ouders hun kind een gezond tussendoortje mee moeten geven. Maar als dat (om wat voor reden dan ook) niet kan, is het goed dat de school hiervoor zorgt. 4 op de 10 leerkrachten vinden dat de ouders hun kind een gezond tussendoortje mee moeten geven. Slechts een enkele leerkracht vindt dat school hiervoor moet zorgen.

“In principe zijn ouders verantwoordelijk. Maar door deze opzet heb je een domino-effect bij ouders die de verantwoordelijkheid niet nemen: kinderen vragen nu thuis om een gezond tussendoortje.”

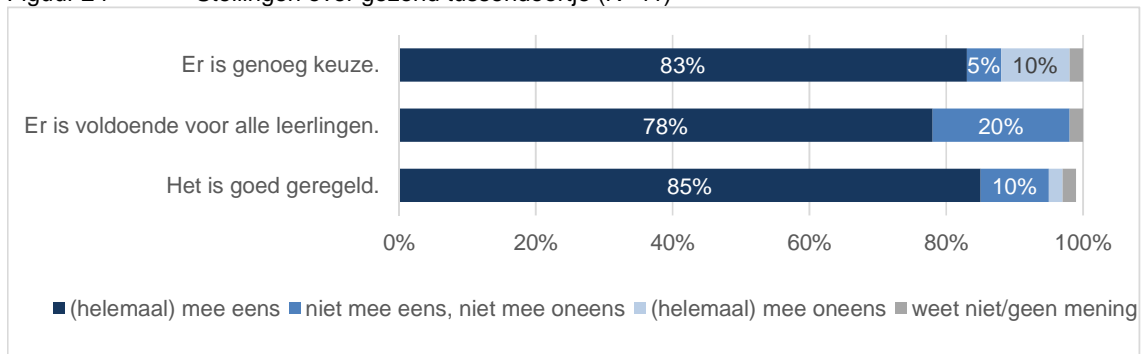
Figuur 23 Wie moet zorgen dat de kinderen een gezond tussendoortje eten op school? (N=41)

Leerkrachten over het algemeen tevreden over gezond tussendoortje

Aan de leerkrachten is een aantal stellingen voorgelegd over het gezonde tussendoortje. De meeste leerkrachten (85 procent) vinden dat het gezonde tussendoortje goed is geregeld. Ruim 8 op de 10 vinden dat er voldoende keuze is. 1 op de 10 vindt dat niet. Er is voldoende voor alle leerlingen, vindt 78 procent.

Figuur 24 Stellingen over gezond tussendoortje (N=41)

Leerlingen eten meer fruit en groenten en leren dat dit gezond is

Aan de leerkrachten is gevraagd wat de effecten zijn van het gezonde tussendoortje op school. Leerkrachten antwoordden vooral dat kinderen hierdoor leren dat fruit en groenten gezond zijn. Kinderen leren hiermee een gezonde keuze aan. Ook eten ze meer fruit en groenten dan voorheen en maken ze kennis met fruit en groenten die ze nog nooit eerder hebben gegeten.

Bovendien zorgt het gezonde tussendoortje ervoor dat leerlingen met meer energie en betere concentratie in de klas zitten.

Voorbeelden van antwoorden die zijn genoemd:

- *“Dat de leerlingen leren dat gezond eten belangrijk is.”*
- *“Dat kinderen dagelijks al een deel van hun vitamine en vezels krijgen.”*
- *“De kinderen leren groente en fruit eten.”*
- *“Gezonde voeding leren te waarderen. Kennismaken met andere dingen dan thuis.”*
- *“Het aanleren van een bewuste en gezonde keuze in plaats van een ongezond tussendoortje (gezond en een gezonde leefstijl is juist fijn en lekker).”*
- *“Ieder kind krijgt de mogelijkheid om iets gezonds te eten, doordat iedereen dat doet is de stap klein.”*
- *“Energie van fruit. Gezond in plaats van bijvoorbeeld koekjes.”*

*“Kinderen eten meer fruit.
Proberen ook andere soorten die
ze thuis niet aangeboden krijgen.”*

Opmerkingen over gezond tussendoortje

Aan de leerkrachten is gevraagd of zij nog iets kwijt wilden over het gezonde tussendoortje. Iets wat zij goed vinden of juist vinden dat beter kan. 18 leerkrachten hebben een opmerking meegegeven. De opmerkingen zijn divers. Zo geven enkele leerkrachten aan dat het een goed initiatief is waarvan zij hopen dat het nog lang door blijft gaan. Ook geven enkele leerkrachten aan dat er meer variatie mag komen. Tot slot wordt door meerdere leerkrachten genoemd dat het bereiden van het fruit soms een belasting kan zijn, bijvoorbeeld het snijden van ananas.

Enkele opmerkingen die zijn gegeven:

- *“Dit is zó goed! Echt een geweldig initiatief.”*
- *“Grote watermeloenen en bijvoorbeeld ananas is een grotere belasting voor de leerkracht in verband met snijden. Kost een hoop tijd.”*
- *“Het zou helemaal fijn zijn als er een beetje seizoensfruit bij zou kunnen komen.”*
- *“Mag meer afwisseling in soorten, bijvoorbeeld kiwi, meloen, peer, etc.”*
- *“Nu gaat in de warme lokalen veel fruit verloren. Graag koelboxen of iets dergelijks om het fruit beter te bewaren.”*
- *“Op het einde van de week is er soms minder en dus niet voldoende voor alle leerlingen.”*

5. Interviews met de scholen

In dit hoofdstuk staan de resultaten van de interviews met de scholen. Voor ieder onderwerp worden per school de resultaten besproken. Het gaat over het aanbod, de praktische organisatie, het gebruik en de effecten van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje.

De volgende mensen zijn geïnterviewd:

- Kindcentrum De Duizendpoot: de twee coördinatoren van het schoolontbijt. Eén van hen is leerkracht op de school, de ander is onderwijsassistent.
- Kindcentrum De Haren: de intern begeleider van de school. Hij coördineert het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje.
- Kindcentrum Het Rondeel: de leerkracht die het schoolontbijt coördineert en een vrijwilliger die altijd meehelpt met de uitgifte van het schoolontbijt.

5.1 Aanbod schoolontbijt en gezond tussendoortje

Het aanbod van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje wisselt per school. Op Kindcentrum Het Rondeel bestaat het uit crackers of rijstwafels. Qua beleg kunnen kinderen kiezen uit kaas, smeerkaas of kipfilet. Soms is er ook krentenbrood of zijn er krentenbollen. Dit aanbod wisselt soms, als blijkt dat er dingen niet gegeten worden of er vraag is naar iets anders. In de basis is het ongeveer hetzelfde. Het aanbod van het fruitmoment wisselt ook relatief weinig. Als er het seizoen voor is, worden er sinaasappels of mandarijnen besteld. Maar verder zijn het met name appels, peren, bananen, komkommers en tomaatjes.

Op Kindcentrum De Haren bestaat het schoolontbijt uit krentenbollen, crackers en rijstwafels. Als beleg is er boter, kaas en kipfilet. In het begin was er ook bruin brood, maar dat werd nauwelijks gegeten. De rijstwafels worden het meest gegeten. Voor het gezonde tussendoortje bestelt deze school elke week vijf soorten fruit en / of groenten. Bijvoorbeeld appels, bananen, sinaasappels, tomaatjes, wortels, komkommer. Peren worden niet meer besteld, want die eten de kinderen nauwelijks.

Bij Kindcentrum De Duizendpoot bestellen de coördinatoren in week A andere producten dan in week B. Zodat er voldoende variatie is. Zij bestellen ontbijtkoek, eierkoeken, maiswafels, muesli repen, liga koeken, muesli appel / peer, mini krentenbollen, liga belvita en rijstwafels. Er wordt geen beleg aangeboden, omdat dit praktisch niet handig is voor de leerkrachten. Bovendien is er geen koelkast waarin het beleg bewaard kan worden. Ook qua fruit bestellen de coördinatoren in week A iets anders dan in week B. Bijvoorbeeld bananen, appels, snoeptomaatjes, meloen, ananas, druiven, mandarijnen, sinaasappels, komkommer en snoeppaprika's. In de klas worden iedere dag verschillende soorten fruit en / of groenten neergelegd.

5.2 Vignet "Gezonde School"

Alle drie de scholen bezitten het vignet "Gezonde School". Dit houdt in dat zij structureel aandacht besteden aan de vier Gezonde School-pijlers: 1) gezondheidseducatie, 2) fysieke en sociale omgeving, 3) signaleren en 4) beleid. Het vignet "Gezonde School" is een kwaliteitskeurmerk voor scholen die werken aan het verbeteren van de gezondheid van hun leerlingen. De scholen mogen zich na het behalen van minimaal één themacertificaat gedurende drie jaar een Gezonde school noemen. Door onder andere het invoeren van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje voor alle leerlingen proberen deze scholen kennis over te dragen aan zowel leerlingen als ouders over het belang van een gezond ontbijt en tussendoortje.

5.3 Voorbereiding van het schoolontbijt

Net als vorig jaar bestellen de scholen de producten voor het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje bij de Jumbo. Dit is zo afgesproken met de gemeente. Volgens Kindcentrum De Haren verloopt het contact met de Jumbo goed. Ook is men tevreden over de levering en de kwaliteit van de producten.

Op Kindcentrum Het Rondeel worden de boodschappen door een stagiaire besteld. Het komt wel eens voor dat er zaken niet goed gaan. Bijvoorbeeld een doos met bruine bananen of te weinig komkommers. Dan belt de school de Jumbo en wordt het vervolgens opgelost.

De coördinatoren van Kindcentrum De Duizendpoot vinden dat de bestellingen bij de Jumbo goed verlopen. Voorheen bestelden ze bij een Jumbo in 's-Hertogenbosch. Toen ging er regelmatig iets mis. De bestelling werd niet geleverd of het fruit was niet vers. Nu zijn ze overstapt op de Jumbo in Rosmalen en dat loopt goed. De bestellingen worden online gedaan.

5.4 Hulp bij de uitvoering van het schoolontbijt

Het Rondeel krijgt elke ochtend hulp van een vrijwilliger die alles klaarzet. Ook zijn er kinderen die meehelpen met het snijden van het fruit voor de onderbouw.

Op Kindcentrum De Haren krijgt men vooral hulp van ouders. Zij helpen iedere dag mee met het klaarzetten. Ze leggen de ontbijtspullen klaar en delen het ontbijt uit. Indien nodig smeren en beleggen ze het voor de kinderen. Bij het uitdelen helpen op deze school ook kinderen mee. Voor een aantal groepen in de bovenbouw doen de kinderen het helemaal zelf. Een paar kinderen halen de bakken met de ontbijtspullen op, delen het uit en brengen de bakken weer terug.

Op maandag komt de bestelling binnen op Kindcentrum De Duizendpoot. Voorheen verdeelden de coördinatoren de ontbijtspullen over de bakken per klas. Maar daar hadden ze eigenlijk geen tijd voor. Daarom is aan de oudervereniging gevraagd of ouders dat willen doen. Er zijn nu enkele ouders die de bakken vullen en naar de klassen brengen. Daarin zitten de ontbijtspullen voor de hele week. En ook het fruit / groenten voor het gezonde tussendoortje zit hierin.

5.5 Rol van de leerkrachten

Bij Kindcentrum De Haren hebben de leerkrachten een kleine rol als het gaat om het schoolontbijt. Het schoolontbijt wordt niet in de klas uitgedeeld. Kinderen mogen het ontbijt wel in de klas opeten. Het fruit wordt wel door de leerkrachten uitgedeeld. De coördinator denkt dat de leerkrachten dit niet als belasting ervaren.

In één klas van Kindcentrum De Duizendpoot wordt het schoolontbijt niet aangeboden. Dat komt omdat de leerkracht het praktisch niet handig vindt om het ontbijt 's ochtends klaar te maken. In de andere klassen wordt het schoolontbijt wel aangeboden. De leerkrachten bieden het schoolontbijt aan door het klaar te leggen op een dienblad in de klas. Datzelfde doen zij met het gezonde

“Het komt er wel als extra activiteit bij, maar ik heb het er graag voor over.”

Leerkracht Kindcentrum De Duizendpoot

tussendoortje in de ochtendpauze. In sommige klassen worden het fruit/de groenten door de leerkracht gepeld of gesneden. De coördinatoren denken dat het meevalt wat voor extra tijd het de leerkrachten kost om voor het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje te zorgen.

De leerkrachten op Kindcentrum Het Rondeel hebben een kleine rol in de organisatie van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. Kinderen mogen het ontbijt en het fruit in de klas opeten. Maar de leerkrachten hoeven in de voorbereiding weinig te doen. Ouders, vrijwilligers en kinderen helpen de basisschool.

5.6 Regels voor het schoolontbijt

Sommige scholen hanteren regels voor het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. Op De Duizendpoot zijn geen vaste regels voor het schoolontbijt voor de hele school. De regels verschillen per leerkracht. Zo heeft de ene leerkracht de regel dat de kinderen maximaal één ding mogen pakken bij het ontbijt. Andere leerkrachten zijn daar weer niet zo streng in. Voor het tussendoortje is de regel dat kinderen geen tussendoortje meenemen van thuis. Tenzij een kind bijvoorbeeld een speciaal dieet heeft. Maar dit komt weinig voor.

Bij Kindcentrum De Haren mogen kinderen zelf kiezen wat ze als ontbijt willen en wordt er niet gelet op de hoeveelheid ontbijt per leerling. Anders is dit bij Het Rondeel. Hier geldt één regel voor de hele school. Kinderen mogen maximaal één cracker of rijstwafel met beleg. Ook gelden regels qua hoeveelheid tijdens het fruitmoment, dit verschilt per stuk fruit of groente.

Op Kindcentrum De Haren zijn geen specifieke regels over hoeveel ontbijt de kinderen mogen pakken.

5.7 Effecten van het schoolontbijt

Kindcentrum Het Rondeel geeft aan dat ze moeilijk kunnen inschatten wat het effect is van deze vorm van educatie buiten de school. Bijvoorbeeld in hoeverre het gedrag van de ouders wordt beïnvloedt door het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. Er zijn kinderen die dubbel ontbijten. Omdat alle kinderen mee mogen doen, weet de school niet welke kinderen dubbel ontbijten. Een vrijwilliger van deze basisschool vraagt wel eens aan de kinderen of ze die ochtend thuis al iets hebben gegeten. Maar kinderen zijn bang om een 'verkeerd' antwoord te geven, waardoor ze geen ontbijt meer krijgen.

Door de invoering van het gezonde tussendoortje op Kindcentrum De Haren eten kinderen veelal gezonder. Voorheen namen kinderen bijvoorbeeld ook roze koeken, gevulde koeken enzovoorts mee. Dat gebeurt nu niet meer. Kinderen leren gezonder te eten. Ook steekt het elkaar aan. Als het ene kind ontbijt, gaat de andere dat ook doen. Het is niet alleen voor de kinderen waar thuis geen geld is voor ontbijt. Doordat kinderen zelf meehelpen met het schoolontbijt is dit ook goed voor hun (sociale) vaardigheden.

Ook bij Kindcentrum De Duizendpoot zien ze dat kinderen steeds beter fruit en groenten eten. Voorheen namen veel kinderen ongezonde tussendoortjes mee, zoals chips, koeken en kaascroissantjes. Kinderen zijn nu enthousiast over het fruit / de groenten die ze krijgen. Hopelijk heeft dit ook effect op wat de kinderen thuis eten. Leerlingen stimuleren elkaar om het gezonde tussendoortje te eten en nieuwe dingen te proberen.

5.8 Veranderingen ten opzichte van vorig jaar

De drie scholen geven aan dat er weinig is veranderd in de organisatie van het schoolontbijt of het gezonde tussendoortje ten opzichte van vorig jaar. In de vorige enquête gaven ouders en leerlingen van Kindcentrum De Haren aan wat meer variatie te wensen. Deze school benadrukt dat meer keuze bieden praktisch niet haalbaar is met het uitreiken van het ontbijt. Het moet namelijk binnen 10 minuten worden klaargemaakt en uitgedeeld. Ook Het Rondeel heeft weinig veranderd ten opzichte van het eerste jaar. De Duizendpoot heeft het afgelopen jaar wel een aantal veranderingen doorgevoerd. Vooral in de praktische organisatie van het schoolontbijt en het gezonde tussendoortje. Zoals de hulp van de ouders die is ingeschakeld. Ook bestelden de coördinatoren voorheen iedere week andere producten. Dat was praktisch niet handig. Nu hebben ze een vaste bestellijst voor week A en week B. Alleen de aantallen kunnen variëren afhankelijk van wat er nodig / op is.

5.9 Wat is belangrijker: het schoolontbijt of het gezonde tussendoortje?

Aan de scholen is gevraagd wat men belangrijker vindt: het schoolontbijt of het gezonde tussendoortje. Op alle scholen vindt men het gezonde tussendoortje belangrijker dan het schoolontbijt. Kindcentrum De Duizendpoot zegt hierover dat het schoolontbijt dubbel kan zijn en het levert iets minder op. Het gezonde tussendoortje levert veel op in de vorm van gezond eten door de kinderen. Anders zouden veel kinderen geen enkel gezond eetmoment hebben op een dag.

Ook Kindcentrum Het Rondeel benadrukt het belang van het gezonde tussendoortje. Hier denkt de vrijwilligster dat kinderen wel thuis iets zouden eten als ontbijt, maar ongezonde tussendoortjes meekrijgen naar school. Bijvoorbeeld een worstenbroodje, kaasbroodje of croissant. Daarnaast benadrukt ze dat het ontbijt de verantwoordelijkheid is van de ouders en tijdens het fruitmoment kinderen op school zijn. Het fruitmoment is een deel van de les. Het schoolontbijt is vóór de officiële schooltijd.

Kindcentrum De Haren vindt dat gezonde tussendoortje het belangrijkste, omdat het ervoor zorgt dat kinderen in ieder geval iets gezonds eten. Anders krijgen kinderen als tussendoortje koeken en dergelijke mee vanuit huis. Er zal misschien bij het afschaffen van het schoolontbijt wel een groep zijn die zonder ontbijt naar school komt. Maar die hebben dan ieder geval wel een gezond tussendoortje.